

ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟ

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΠΑΡΔΗΣ

τα παιδιά ως μάρτυρες
οι αυτόπτες μάρτυρες
το σώμα των ενόρκων
η πειθώ στη δικαστική αίθουσα
η ποινική τιμωρία
η αποκάλυψη της εξαπάτησης
η ψυχολογία στην επιβολή του νόμου
ο ψυχολόγος ως εμπειρογνώμονας

Πανεπιστημιακές
Εκδόσεις Κύπρου

ψυχολογία και δικαιο

Επιμέλεια: Ειρήνη Ραρή
Σχεδιασμός σειράς: Μαρίνα Μπίτσικα
Ηλεκτρονική σελιδοποίηση: Παναγιώτα Δημοπούλου
Εξώφυλλο: Βασίλης Τιμόλογος

Τίτλος πρωτοτύπου
Psychology and Law - A Critical Introduction
© Cambridge University Press, 1997

Copyright © 2004 ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΥΠΡΟΥ & Α. ΚΑΠΑΡΔΗΣ
για την ελληνική γλώσσα σε όλο τον κόσμο

Η πνευματική ιδιοκτησία αποκτάται χωρίς καμιά διατύπωση και χωρίς την ανάγκη ρήτρας απαγορευτικής των προσβολών της. Επισημαίνεται πάντως ότι κατά το Ν. 2387/20 (όπως έχει τροποποιηθεί με το Ν. 2121/93 και ισχύει σήμερα) και κατά τη Διεθνή Σύμβαση της Βέρνης (που έχει κυρωθεί με το Ν. 100/1975) απαγορεύεται η αναδημοσίευση, η αποθήκευση σε κάποιο σύστημα διάσωσης και γενικά η αναπαραγωγή του παρόντος έργου με οποιονδήποτε τρόπο ή μορφή, τμηματικά ή περιληπτικά, στο πρωτότυπο ή σε μετάφραση ή άλλη διασκευή, χωρίς γραπτή άδεια του εκδότη.

ISBN 960-406-880-6

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΠΑΡΔΗΣ

ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟ

Μετάφραση: Έρικα Καλαντζή

ΑΘΗΝΑ 2004

◀ Περιεχόμενα ▶

Σημείωμα στην ελληνική έκδοση	9
Πρόλογος	11
Ευχαριστίες	13
1. Ψυχονομική έρευνα: Εισαγωγή	15
2. Αυτόπτες Μάρτυρες: Ζητήματα-Κλειδιά και Χαρακτηριστικά των Γεγονότων	41
3. Μάρτυρες: Ο Δράστης και η Συνέντευξη	81
4. Τα Παιδιά ως Μάρτυρες	147
5. Οι Ένορκοι	187
6. Ο Ανθρώπινος Παράγοντας στην Επιβολή Ποινών	235
7. Ο ψυχολόγος ως Εμπειρογνώμονας	263
8. Η πειθώ στην αίθουσα του δικαστηρίου	285
9. Ανιχνεύοντας την εξαπάτηση	307
10. Διαδικασίες αναγνώρισης από τους μάρτυρες	345
11. Ψυχολογία και αστυνομία	397
12. Συμπεράσματα	435
Σημειώσεις	439
Βιβλιογραφία	451

◀ Σημείωμα στην ελληνική έκδοση ▶

Αυτό το βιβλίο το έγραψα το 1996 και κυκλοφόρησε το 1997. Σήμερα, οκτώ χρόνια μετά την πρώτη έκδοση, γίνεται πραγματικότητα το όνειρο της δημοσίευσης του έργου μου για την Ψυχολογία και το Δίκαιο και στην ελληνική γλώσσα. Διεθνώς η δικαστική ψυχολογία αποτελείται από δύο γνωστικά αντικείμενα: την εγκληματολογική ψυχολογία και τη νομική ψυχολογία. Όπως είναι γνωστό, στη Βρετανική Εταιρεία Ψυχολόγων υπάρχει τμήμα εγγεγραμμένων δικαστικών ψυχολόγων με τον τίτλο Division of Criminological and Legal Psychology. Ελπίζω η μετάφραση του βιβλίου να βοηθήσει στην ανάπτυξη της νομικής ψυχολογίας στην Ελλάδα και στην Κύπρο, τόσο αναφορικά με τη διδασκαλία της όσο και με την έρευνα, συμβάλλοντας έτσι στη βελτίωση της απονομής δικαιοσύνης.

Ενθαρρυσμένος από την επιτυχία του βιβλίου διεθνώς, ο εκδοτικός οίκος του Cambridge μου πρότεινε τη δημιουργία μιας νεότερης δεύτερης έκδοσης, η οποία δημοσιεύθηκε στα αγγλικά το 2003. Αν ο αναγνώστης θέλει να εμπλουτίσει περισσότερο τις γνώσεις του για τη διεθνή βιβλιογραφία στη νομική ψυχολογία, συμπεριλαμβανομένης της νομολογιακής πρακτικής (ιδίως στο πρώτο κεφάλαιο, που αναφέρεται στην ανίχνευση του ψεύδους και στο νομικό ψυχολόγο ως εμπειρογνώμονα στο δικαστήριο), θα βρει αυτή την έκδοση χρήσιμη.

Ευχαριστώ τα Ελληνικά Γράμματα για την πρωτοβουλία τους να δημοσιεύσουν το έργο μου τούτο στα ελληνικά. Δεν έχω καμία αμφιβολία ότι η μετάφραση είχε τις δυσκολίες της λόγω των διαφορών στη νομική ορολογία ανάμεσα στις αγγλόφωνες χώρες κοινοδικαίου και στην Ελλάδα, καθώς και της ανάγκης να αποδοθεί για πρώτη φορά στα ελληνικά ένας μεγάλος αριθμός όρων στη νομική ψυχολογία γενικά. Τέλος, δραττόμενος της ευκαιρίας, ευχαριστώ το διδάσκαλό μου Καθηγητή David Farrington, ο οποίος χρόνια πριν μου ενέπνευσε το ενδιαφέρον για τη δικαστική ψυχολογία γενικά και τη νομική ψυχολογία ειδικά, καθώς και τη γυναίκα μου Μαρία και τα παιδιά μας Κωνσταντίνο, Έλενα και Ντίνα για την κατανόηση και τη συμπαράστασή τους.

Ανδρέας Καπαρδής

◀ Πρόλογος ▶

Η Ψυχολογία και το Δίκαιο είναι ένα αναπτυσσόμενο γνωστικό αντικείμενο σε παγκόσμια κλίμακα. Η έρευνα και η γνώση αυτού του πεδίου αυξήθηκαν δραματικά στη Βόρειο Αμερική και τη Μεγάλη Βρετανία κατά τη δεκαετία του 1970, και σήμερα αναπτύσσονται δυναμικά στην Ευρώπη (ειδικά στην Ολλανδία, τη Γερμανία και την Ισπανία). Η πρόσφατη ίδρυση της Ευρωπαϊκής Εταιρείας Ψυχολογίας και Δικαίου και οι πολλές σημαντικές ευρωπαϊκές διασκέψεις για το δίκαιο και την ψυχολογία είναι εξίσου ενδεικτικές της σύγχρονης ανάπτυξης του αντικειμένου και ενεργούν καταλυτικά στην περαιτέρω εξέλιξή του. Λαμβάνοντας υπόψη τις κοινές ανησυχίες ψυχολόγων και νομικών που προσπαθούν να κατανοήσουν και να προβλέψουν την ανθρώπινη συμπεριφορά, φαίνεται σαφώς ότι πολλά μπορούν να κερδηθούν από την εφαρμογή των θεωριών και της μεθοδολογίας της ψυχολογίας σε θέματα-κλειδιά που άπτονται του δικαίου και των νομικών διαδικασιών. Αυτό είναι το κυρίως αντικείμενο του παρόντος βιβλίου.

Είμαι ευτυχής που προλογίζω το βιβλίο του Ανδρέα Καπαρδή, το οποίο είναι λεπτομερειακό, ευρύ και ενημερωμένο σε ό,τι αφορά την ψυχολογία και το δίκαιο. Παρά τη σαφή ανάγκη ενός τέτοιου βιβλίου για τους προπτυχιακούς φοιτητές και τους απόφοιτους, δεν υπάρχει παρόμοιο σύγχρονο κείμενο με τόσο διεθνές ενδιαφέρον. Καλύπτει κλασικά θέματα, όπως την κατάθεση των αυτοπτών μαρτύρων, τον ψυχολόγο ως εμπειρογνώμονα, τα παιδιά ως μάρτυρες, τη λήψη αποφάσεων από το σώμα των ενόρκων, την ποινική τιμωρία, καθώς και άλλα σημαντικά ζητήματα, όπως είναι η αποκάλυψη της εξαπάτησης και η εφαρμογή της ψυχολογίας στην επιβολή του νόμου.

Ο συγγραφέας, Ανδρέας Καπαρδής, έχει ιδιαίτερα προσόντα για να συγγράψει αυτό το βιβλίο. Ολοκλήρωσε πριν από είκοσι περίπου χρόνια ενδιαφέρουσες μεταπτυχιακές σπουδές υπό την εποπτεία μου στο Πανεπιστήμιο Cambridge (για τη λήψη αποφάσεων από το σώμα

των ενόρκων και για την επιβολή και επιμέτρηση της ποινής). Έκτοτε δραστηριοποιήθηκε ενεργά στην Αυστραλία στη διδασκαλία και την έρευνα του γνωστικού αντικειμένου της νομικής και εγκληματολογικής ψυχολογίας. Τα κεφάλαιά του αποκαλύπτουν την εξαιρετη και ευρεία γνώση του για την ψυχολογία και το δίκαιο. Είμαι ευτυχής που κατάφερε να ολοκληρώσει το βιβλίο του όταν επισκέφθηκε το Cambridge (και συμπτωματικά δίδασκε στους φοιτητές μου αντί για μένα).

Η ψυχολογία και το δίκαιο δεν συνυπήρχαν πάντοτε αρμονικά. Ο πρωτοπόρος δικαστικός ψυχολόγος Lionel Harward περιέγραψε κάποτε το έδρανο του μάρτυρα ως «σφαγείο ιερών αγελάδων» για τον ψυχολόγο. Παρά ταύτα, το αμοιβαίο ενδιαφέρον, ο σεβασμός και η εκτίμηση των ψυχολόγων και των νομικών έχουν αυξηθεί δραματικά τα τελευταία είκοσι χρόνια, αποδεικνύοντας την έντονη ανάγκη μιας ενημερωμένης επισκόπησης όσων είναι γνωστά για την ψυχολογία και το δίκαιο.

Για όλα τα παραπάνω λοιπόν, νιώθω ευτυχής που προλογίζω το βιβλίο του Ανδρέα Καπαρδή, το οποίο αποτελεί μια σοφή αλλά ευκολοδιάβαστη και προσβάσιμη εισαγωγή σε αυτό το γνωστικό αντικείμενο.

DAVID P. FARRINGTON

*Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Εταιρείας Ψυχολογίας και Δικαίου
Καθηγητής της Ψυχολογικής Εγκληματολογίας
στο Πανεπιστήμιο του Cambridge*

◀ Ευχαριστίες ▶

Αποφάσισα να γράψω αυτό το βιβλίο κυρίως με την ενθάρρυνση των φοιτητών μου στο Πανεπιστήμιο La Trobe. Υπήρχαν ήδη κάποια βιβλία που πραγματεύονταν την ψυχολογία και το δίκαιο. Ωστόσο ένιωθα ότι κανένα από αυτά δεν είχε καλύψει τόσο ευρύ φάσμα πεδίων σε έναν τόμο. Προσπάθησα να αναφερθώ στο έργο των Ευρωπαίων και των Αυστραλών συγγραφέων, καθώς και στις περισσότερο παραδοσιακές βορειοαμερικανικές πηγές, και να δώσω αρκετά στοιχεία για το νομικό σύστημα ώστε να παρέχω το κατάλληλο πλαίσιο για τη συζήτηση της ψυχονομικής έρευνας. Αναπόφευκτα, το βιβλίο αντανakλά το δικό μου υπόβαθρο και τα δικά μου ενδιαφέροντα για την ψυχολογία, τις νομικές σπουδές, την εγκληματολογία και την εφαρμογή του νόμου. Ελπίζω ότι θα χρησιμοποιηθεί ως κλασικό βιβλίο αναφοράς και ότι θα αποδειχθεί ενδιαφέρον για τους φοιτητές, τους επαγγελματίες ψυχολόγους, τους νομικούς και όσους ασχολούνται με την εφαρμογή του νόμου, καθώς και τους κοινωνικούς λειτουργούς.

Καθώς το χειρόγραφο έχει πάρει το δρόμο του τυπογραφείου, ένα αίσθημα ευγνωμοσύνης εκδηλώνεται για τους γονείς μου που με δίδαξαν νωρίς στη ζωή ότι όπου υπάρχει θέληση υπάρχει και τρόπος. Ενώ δούλευα διάφορα τμήματα του χειρογράφου επωφεληθήκα από συζητήσεις που είχα με τους David Farrington, Roger Douglas, Austin Lovegrove and Stephen Schembri. Επιθυμώ να ευχαριστήσω τους D. Warren, K. Volenta and M. Hyslop της βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου La Trobe στην πανεπιστημιούπολη Bundoora, οι οποίοι σε μικρό χρονικό διάστημα εντόπισαν πολυάριθμες βιβλιογραφικές αναφορές. Θεωρώ ότι είμαι τυχερός που απόλαυσα τις εξαιρετες διευκολύνσεις και την πολύτιμη συνδρομή του προσωπικού της Βιβλιοθήκης Radzino-wicz του Ινστιτούτου Εγκληματολογίας του Πανεπιστημίου του Cambridge. Έγραψα μεγάλο μέρος του τελικού κειμένου του χειρογράφου όσο ήμουν Επισκέπτης Καθηγητής στο Clare Hall, στο Cambridge. Δεν θα μπορούσα να είχα προσφορότερο περιβάλλον από εκείνο.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλω στους Phillipa McGuinness και Lee White για τα σχόλιά τους στην επιμέλεια. Φυσικά, κανένα άτομο ή θεσμός δεν ευθύνεται για τις αδυναμίες, τα λάθη ή τις απόψεις που εκφράζονται στο παρόν έργο.

Αυτό το βιβλίο δεν θα είχε γίνει πραγματικότητα χωρίς την αμέριστη στήριξη και την υπομονή της συζύγου μου Μαρίας. Ως ένδειξη εκτίμησης, αφιερώνω αυτό το βιβλίο σε αυτήν και στα παιδιά μας, Κωνσταντίνο, Έλενα και Ντίνα.

Ανδρέας Καπαρδής

Ψυχονομική Έρευνα: Εισαγωγή

-
- Στα χνάρια της ανάπτυξης του ψυχονομικού πεδίου
 - Γεφυρώνοντας το χάσμα ανάμεσα στις δύο επιστήμες
 - Δυσκολίες προς επίλυση
 - Λόγοι αισιοδοξίας
 - Ψυχολογία και δίκαιο στην Αυστραλία
 - Η δομή του βιβλίου, το επίκεντρο και ο σκοπός του
-

«Τα τελευταία χρόνια οι ισχυρισμοί των ψυχολόγων για γνώση και ικανότητα έρευνας είναι ιδιαίτερα δυναμικές και η διστακτικότητα των δικηγόρων να χρησιμοποιήσουν τα στοιχεία που παρέχει η ψυχολογία, τις διαγνώσεις και τις εξελιγμένες τεχνικές υπερβολικά παράλογη» (Clifford and Bull, 1978: 19).

«Ανεξάρτητα από την αμοιβαία σχετικότητα [των δύο επιστημών], το τέκνο της σχέσης μεταξύ της ψυχολογίας και του δικαίου βρίσκεται ακόμη στην παιδική ηλικία και δεν λείπουν οι αμφισβητήσεις για τη νομιμότητά του» (Carson and Bull, 1995a: 3).

Εισαγωγή: ανάπτυξη του ψυχονομικού πεδίου

Η πληθώρα των εφαρμογών της ψυχολογίας στο δίκαιο διαφοροποιείται με τους ακόλουθους όρους¹: (α) «ψυχολογία στο δίκαιο», (β) «ψυχολογία και δίκαιο» και (γ) «ψυχολογία του δικαίου». Σύμφωνα με τον Blackburn (1996: 6), η «ψυχολογία στο δίκαιο» αναφέρεται σε συγκεκριμένες εφαρμογές της ψυχολογίας στο πεδίο του δικαίου: πρόκειται για την αξιοπιστία της κατάθεσης των αυτοπτών μαρτύρων, την πνευματική κατάσταση του κατηγορούμενου και την καταλληλότητα του γονέα να αναλάβει την επιμέλεια του παιδιού σε

μια υπόθεση διαζυγίου. Ο Blackburn (1996) χρησιμοποιεί τον όρο «ψυχολογία και δίκαιο» για να χαρακτηρίσει, για παράδειγμα, την ψυχονομική έρευνα στους δράστες, (Howells και Blackburn, 1995) στους δικηγόρους, στους δικαστές και στους ενόρκους. Τέλος, με τον όρο «ψυχολογία του δικαίου» εννοείται η ψυχολογική έρευνα των θεμάτων που αφορούν τους λόγους για τους οποίους οι άνθρωποι υπακούουν ή παραβαίνουν κάποιους νόμους, την ανάπτυξη της ηθικής και τις δημόσιες αντιλήψεις και στάσεις όσον αφορά διάφορες ποινικές καταδίκες. Ο Blackburn (1996: 6) υποστηρίζει πειστικά ότι ο όρος δικαστική ψυχολογία πρέπει να χρησιμοποιείται μόνο για να χαρακτηρίσει την «άμεση παροχή της ψυχολογικής πληροφορίας στα δικαστήρια, πρόκειται δηλαδή για την ψυχολογία στα δικαστήρια» (βλ. επίσης Gudjonsson, 1996).

Η ψυχονομική έρευνα περιλαμβάνει την εφαρμογή της μεθοδολογίας που χρησιμοποιεί η ψυχολογία και τη γνώση που αυτή παρέχει στη μελέτη της νομολογίας, του ουσιαστικού δικαίου, των δικονομικών θεμάτων και της παράβασης του νόμου (Farrington et al., 1979). Η έρευνα και η πρακτική εφαρμογή της νομικής ψυχολογίας έχουν μακρά παράδοση η οποία ανατρέχει στην αρχή του αιώνα με τα έργα πρωτοπόρων² όπως ήταν οι Binet (1905), Gross (1898), Jung (1905), Münsterberg (1909) και Wertheimer (1906). Στην πραγματικότητα, ο Münsterberg αποκαλείται ο «πατέρας της εφαρμοσμένης ψυχολογίας» (Magner, 1991: 121)³. Το ψυχονομικό πεδίο επεκτάθηκε εντυπωσιακά από τα μέσα της δεκαετίας του 1960, ιδιαίτερα στη Βόρειο Αμερική, από τα τέλη της δεκαετίας του 1970 στο Ηνωμένο Βασίλειο και από τις αρχές της δεκαετίας του 1980 στην Αυστραλία. Πράγματι, κατά τις δύο τελευταίες δεκαετίες έχουν αναπτυχθεί σημαντικά και στις δύο πλευρές του Ατλαντικού η έρευνα και η διδασκαλία της νομικής ψυχολογίας (Lloyd-Bostock, 1994). Πρόσφατα, το πεδίο της ψυχολογίας και του δικαίου άρχισε να αναπτύσσεται στην Ευρώπη και ειδικότερα στην Ολλανδία, στη Γερμανία και στην Ισπανία (Lösel et al., 1992a: 509-53, Davies et al., 1996). Όπως προκύπτει και από τα κεφάλαια αυτού του βιβλίου, από τη δεκαετία του 1960 και έπειτα η ψυχολογία και το δίκαιο εξελίχθηκαν σε μια και μοναδική εφαρμοσμένη επιστήμη και αποτελούν ένα συχνά χρησιμοποιούμενο παράδειγμα της επιτυχίας της εφαρμοσμένης ψυχολογίας. Σε αυτό το πλαίσιο, ο Haney (1993) αναφέρεται ιδιαίτερα στους ψυχονομικούς ερευνητές που ασχολήθηκαν με κάποια πολύ

κρίσιμα ζητήματα της κοινωνίας και, μεταξύ άλλων, συνέβαλαν στη βελτίωση των τρόπων ανάκρισης των αυτοπτών μαρτύρων από τα όργανα του νόμου, στην υιοθέτηση μιας κριτικής προσέγγισης της αποδεκτικότητας στο δικαστήριο μαρτυρίας που λήφθηκε υπνωτίζοντας τον αυτόπτη μάρτυρα, στη συνεισφορά των ψυχολόγων στη βελτίωση του νομικού καθεστώτος και των δικαιωμάτων των παιδιών και τέλος, στη δίκαιη επιλογή των ενόρκων (σ. 372ff). Επιπλέον, οι συνέπειες της νομικής ψυχολογίας δεν είναι μονοσήμαντες (Davies, 1995: 187).

Παρά τα πρώτα έργα όπως αυτό του Brown (1926), *Legal Psychology*, και ενώ οι περισσότεροι δικηγόροι είχαν εξοικειωθεί με τη δικαστική ψυχολογία όπου παραδοσιακά κυριαρχούσαν οι ψυχίατροι, μόλις στη δεκαετία του 1960 οι δικηγόροι στις ΗΠΑ αρχίζουν να αναγνωρίζουν και να εκτιμούν τη συνεισφορά της ψυχολογίας στη δουλειά τους (βλ. Toch, 1961, *Legal and Criminal Psychology*· Marshall, 1969, *Law and Psychology in Conflict*)⁴. Από τη δεκαετία του 1970 έχει δημοσιευτεί στις ΗΠΑ⁵ και στην Αγγλία⁶ σημαντικός αριθμός ψυχονομικών βιβλίων, ενώ κάποια γράφτηκαν και από νομικούς ψυχολόγους από την ηπειρωτική Ευρώπη (Lösel et al., 1992a· Wegener et. al., 1989). Επίσης, μετά την πρώτη επισκόπηση της ψυχολογίας και του δικαίου από τον Tapp (1976) στο *Annual Review of Psychology* εκδόθηκαν σχετικά περιοδικά, όπως το *Law and Human Behaviour* που εκδόθηκε για πρώτη φορά το 1977 ως επίσημη έκδοση της Αμερικανικής Εταιρείας Ψυχολογίας – Δικαίου (η οποία ιδρύθηκε το 1968) και είναι σήμερα το περιοδικό του Τμήματος Ψυχολογίας και Δικαίου της Αμερικανικής Ψυχολογικής Εταιρείας. Άλλα συναφή περιοδικά είναι: *Behavioural Sciences and the Law*, *Expert Evidence*, *Law and Psychology Review*, *Criminal Behaviour and Mental Health*. Ωστόσο συνέχεια εκδίδονται νέα. Το 1994 δημοσιεύθηκε το πρώτο τεύχος του *Psychology, Crime and Law* και το 1996 αυτό των *Legal and Criminological Psychology* και *Psychology, Public Policy and Law* στο Ηνωμένο Βασίλειο και στις ΗΠΑ αντίστοιχα.

Παρά το γεγονός ότι στο Ηνωμένο Βασίλειο οι δικηγόροι και οι ψυχολόγοι ήταν λιγότερο έτοιμοι από τους αμερικανούς συναδέλφους τους να «πέσουν ο ένας στην αγκαλιά του άλλου», η πίεση από τους ψυχολόγους των φυλακών και το αυξανόμενο ενδιαφέρον για τον κλάδο (για παράδειγμα, του Κέντρου Κοινωνικής Έρευνας για τις Κοινωνικές και Νομικές Σπουδές στην Οξφόρδη, των

Τμημάτων Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου του Ανατολικού Λονδίνου [πρώην Πολυτεχνείου του Βορειοανατολικού Λονδίνου], της Σχολής Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών του Λονδίνου και του Πανεπιστημίου του Nottingham καθώς και του Ινστιτούτου Εγκληματολογίας του Cambridge) έφθασαν στο απόγειό τους το 1977 οπότε η Βρετανική Ψυχολογική Εταιρεία ίδρυσε Τμήμα Εγκληματολογίας και Νομικής Ψυχολογίας. Στις αρχές της δεκαετίας του 1980, οι εμπειρικές συνεισφορές των νομικών ψυχολόγων του Πανεπιστημίου του Aberdeen τόνωσαν το ενδιαφέρον. Τα ετήσια συνέδρια στο Κέντρο της Οξφόρδης αποτέλεσαν τη βάση για τη δημοσίευση του έργου των Farrington et al. (1979) *Psychology, Law and Legal Processes* και του Lloyd-Bostock (1981) *Psychology in Legal Contexts: Applications and Limitations* και «εστίασαν το ευρωπαϊκό ενδιαφέρον στη συνεργασία των δύο επιστημών, προσελκύοντας επιστήμονες από διάφορες χώρες» (Stephenson, 1995: 133) και ανοίγοντας το δρόμο για τα πλέον πρόσφατα ετήσια Συνέδρια της Ευρωπαϊκής Εταιρείας Ψυχολογίας και Δικαίου. Αυτές οι δύο εκδόσεις μαζί με εκείνη των Clifford και Bull (1978) *The Psychology of Person Identification* και άλλων Βρετανών που δημοσιεύθηκαν στη δεκαετία του 1980 και στις αρχές της δεκαετίας του 1990 καθιέρωσαν στη Βρετανία την ψυχολογία και το δίκαιο ως αυτόνομο πεδίο, παρά το γεγονός ότι το 1983 το Συμβούλιο Έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες, με συντηρητική διοίκηση, έπαψε να χρηματοδοτεί συνέδρια για δικηγόρους και ψυχολόγους (King, 1986: 1). Οι ενώσεις ψυχολόγων εκτός του Ηνωμένου Βασιλείου υιοθέτησαν παρόμοιες διακρίσεις, για παράδειγμα στις ΗΠΑ το 1981 και στη Γερμανία το 1984 (βλ. Lösel, 1992). Το 1981 η Αμερικανική Ψυχολογική Εταιρεία ίδρυσε το 41ο τμήμα της, αυτό της Ψυχολογίας και του Δικαίου (Monahan και Loftus, 1982).

Εκτός από τα διεθνή συνέδρια για τη νομική ψυχολογία που πραγματοποιήθηκαν στο Ηνωμένο Βασίλειο και σε άλλες χώρες της ηπειρωτικής Ευρώπης, τώρα πλέον υπάρχουν τόσο προπτυχιακά όσο και μεταπτυχιακά προγράμματα νομικής ψυχολογίας (Lloyd-Bostock, 1994: 133). Τέλος, αρκετά πανεπιστήμια και στις δύο πλευρές του Ατλαντικού έχουν αναγνωρίσει τη σημασία της νομικής ψυχολογίας και έχουν ιδρύσει σχετικές έδρες (Melton et al., 1987). Εντούτοις, δεν πρέπει να ξεχνά κανείς ότι ενώ στις ΗΠΑ στις αρχές της δεκαετίας του 1980 το ένα τέταρτο των πτυχιακών προγραμμάτων περιείχε τουλάχιστον ένα μάθημα και κάποια άρχισαν να προσφέρουν

δευτερεύοντα πτυχία και/ή διδακτορικά με διατριβή/διδακτορικά προγράμματα στη νομικολογία (Freeman και Roesch, 1992), λίγα τμήματα ψυχολογίας προσέφεραν μαθήματα ψυχολογίας και δικαίου πριν το 1973 (Diamond, 1992).

1. Γεφυρώνοντας το χάσμα ανάμεσα στην ψυχολογία και στο δίκαιο: γιατί χρειάστηκε τόσος χρόνος

Στο βιβλίο του *On the Witness Stand*, ο Münsterberg (1908) κατέκρινε τους νομικούς στις ΗΠΑ επειδή δεν εκτιμούσαν τη σημασία της ψυχολογίας στη δουλειά τους.

Ωστόσο, ο Münsterberg υπερτιμούσε την ψυχολογία και οι απόψεις του δεν λαμβάνονταν υπόψη σοβαρά από τους νομικούς (Magner, 1991). Η μάλλον ατυχής κληρονομιά που άφησε ο Ebbinghaus (1885) και η προσέγγιση του μαύρου κουτιού στην πειραματική έρευνα της μνήμης – που περιγράφονται καλύτερα αν αναφέρουμε ως παράδειγμα τη χρήση ασυνάρτητων συλλαβών – συνεισέφεραν στο επίπεδο γνώσης της ψυχολογίας και αποτέλεσαν σημαντικό παράγοντα που υποβάθμισε την επιτυχία της προσπάθειας του Münsterberg. Ευτυχώς, η κυριαρχία του παραδείγματος του μαύρου κουτιού στην πειραματική ψυχολογία έλαβε τέλος το 1967, όταν ο Neisser δημοσίευσε το φουτουριστικό βιβλίο του *Cognitive Psychology*.

Κατά τις επόμενες έξι δεκαετίες, ενώ ο συμπεριφορισμός από τη μια και από την άλλη η πρακτική των πειραματικών ψυχολόγων να αντιμετωπίζουν «ανεξάρτητα και ξεχωριστά» την αντίληψη, τη μνήμη, τη σκέψη, την επίλυση προβλημάτων και τη γλώσσα (Clifford και Bull, 1978: 5) είχαν επικρατήσει και περιορίσει σημαντικά την ψυχολογική έρευνα, άρχισε να διαφαίνεται το πρώιμο ενδιαφέρον γι' αυτή την τελευταία. Εντούτοις, στα τέλη της δεκαετίας του 1960, καθώς η ψυχολογία ωριμάζε ως επιστήμη και, ανάμεσα στις άλλες εξελίξεις, η κοινωνική ψυχολογία άνθιζε στις ΗΠΑ, η πειραματική μέθοδος άρχισε να εφαρμόζεται σε προβλήματα που δεν υπάγονταν παραδοσιακά στον τομέα των ψυχολόγων. Οι ψυχολόγοι άρχισαν να ενδιαφέρονται για την κατανόηση της εξαπάτησης και την εξακρίβωσή της, για τη διαδικασία λήψης αποφάσεων από τους ενόρκους, για την ακρίβεια των καταθέσεων των αυτοπτών μαρτύρων, για τη λήψη αποφάσεων για τις ποινές ως ανθρώπινης διαδικασίας. Οι περισσότεροι από τους πρώτους ψυχονομικούς ερευνητές με έντονο ενδιαφέρον για την

κοινωνική ψυχολογία εστίασαν την προσοχή τους στους ενόρκους των ποινικών υποθέσεων. Όσοι ήταν ειδικευμένοι στην κλινική ψυχολογία ασχολήθηκαν με την έννοια της υπεράσπισης έλλειψης εχεφροσύνης ενώ οι γνωστικοί ψυχολόγοι εξέτασαν τις καταθέσεις των αυτοπτών μαρτύρων. Τα ίδια αυτά πεδία αποτελούν ακόμα και σήμερα το επίκεντρο του ενδιαφέροντος των ψυχονομικών ερευνητών, αλλά τα ερωτήματα που τίθενται είναι πολυπλοκότερα και οι μέθοδοι που εφαρμόζονται για την απάντησή τους είναι περισσότερο εξελιγμένες (Diamond, 1992: vi). Παρ' όλα αυτά, το σχετικά περιορισμένο ενδιαφέρον για την ψυχονομική έρευνα απασχόλησε τόσο τον Saks (1986) ώστε να υπενθυμίσει σε αυτούς τους ερευνητές ότι «ο νόμος δεν ζει μόνο από τις καταθέσεις των μαρτύρων» και να τους καλέσει «να εξερευνήσουν υποεκπροσωπούμενες περιοχές του νομικού πεδίου» (Diamond, 1992: vi). Είναι σημαντικό για τους ψυχολόγους να γνωρίζουν ότι με τη γενική ανάπτυξη και την ωριμότητα της επιστήμης τους, η κυρίως βιομηχανική κοινωνία συνειδητοποίησε τα τεράστια οφέλη της ψυχολογίας (McConkey, 1992: 3).

Γιατί λοιπόν καθυστέρησε τόσο πολύ η ανάπτυξη του πεδίου της ψυχολογίας και του δικαίου αφού, όπως υποστηρίζουν⁷ κάποιοι συγγραφείς, οι ψυχολόγοι και οι δικηγόροι έχουν πολλές κοινές βάσεις; Και οι δύο επιστήμες εστιάζουν την προσοχή τους στο άτομο (Carson, 1995a). Ο Yarmey (1979: 7) έγραψε ότι «τόσο η ψυχολογία όσο και τα δικαστήρια ασχολούνται με την πρόβλεψη, την εξήγηση και τον έλεγχο της συμπεριφοράς», ενώ, σύμφωνα με τους Saks και Hastie (1978: 1): «Κάθε νόμος και κάθε θεσμός στηρίζεται σε υποθέσεις για την ανθρώπινη φύση και για τον τρόπο με τον οποίο καθορίζεται η ανθρώπινη συμπεριφορά». Στην πραγματικότητα, ο Diamond (1992: vi-vii) αναφέρει ότι «στις μεγαλειώδεις ημέρες, νομιζώ ότι το δίκαιο θα έπρεπε να χαρακτηρίζεται ως συστατικό της ψυχολογίας, γιατί εάν η ψυχολογία είναι η μελέτη της ανθρώπινης συμπεριφοράς, περιλαμβάνει κατ' ανάγκη το δίκαιο ως πρωταρχικό μέσο που χρησιμοποιεί η κοινωνία για να ελέγχει την ανθρώπινη συμπεριφορά. Ίσως αυτό να εξηγεί γιατί οι νόμοι αποτελούν γόνιμη πηγή ιδεών έρευνας για τους ψυχολόγους». Αντίστοιχα, ο Crombag (1994) υποστηρίζει ότι το δίκαιο μπορεί να θεωρηθεί ως κλάδος της εφαρμοσμένης ψυχολογίας γιατί περιλαμβάνει ένα σύστημα κανόνων ελέγχου της ανθρώπινης κοινωνικής συμπεριφοράς. Το να θεωρηθεί ότι το δίκαιο είναι συστατικό της ψυχολογίας, όσο πειστικά και αν είναι

τα επιχειρήματα που προτάσσονται, δεν είναι μια πρόταση που θα κάνει αρεστούς τους ψυχονομικούς ερευνητές στους νομικούς.

Ενώ το δίκαιο στηρίζεται σε υποθέσεις για την ανθρώπινη συμπεριφορά και οι ψυχολόγοι ασχολούνται με την κατανόηση και την πρόβλεψη της συμπεριφοράς, τόσο η ψυχολογία όσο και το δίκαιο δέχονται ότι η ανθρώπινη συμπεριφορά δεν είναι τυχαία. Ειδικότερα, η έρευνα στην ψυχολογία σχετίζεται με διάφορες εκφάνσεις του δικαίου στην πράξη (Lloyd-Bostock, 1988: 1). Όπως και σε άλλες χώρες, οι νομικοί στην Αυστραλία, δίκαια ίσως, αναγνώρισαν καθυστερημένα τη σημασία της ψυχολογίας στην επαγγελματική τους καθημερινότητα. Σε σύγκριση με το δίκαιο, η ψυχολογία βρίσκεται χρονικά στην ενηλικίωση και, λαμβάνοντας υπόψη τις σημαντικές διαφορές μεταξύ των δύο επιστημών, δεν προκαλούν έκπληξη οι μεταξύ τους εντάσεις και συγκρούσεις (Marshall, 1966) που επιμένουν μέχρι τις μέρες μας (Carson και Bull, 1995b, Diamond, 1992: viii). Το γεφύρωμα του χάσματος ανάμεσα στις δύο επιστήμες στις δύο όχθες του Ατλαντικού, στην Αυστραλία, στη Νέα Ζηλανδία και στον Καναδά, καθώς και, για παράδειγμα, στην Ισπανία και στην Ιταλία (βλ. Garrido και Redodo, 1992· Traverso και Manna, 1992), δεν ήταν εύκολο. Στην πραγματικότητα, υπάρχει δρόμος να διανυθεί προτού επιλυθεί η υπάρχουσα αμφισβήτηση της συνεισφοράς της ψυχολογίας στους ακαδημαϊκούς και δικηγόρους και στα ζητήματα δεοντολογίας (Lloyd και Bostock, 1988). Βέβαια, «διαφορετικοί ψυχολόγοι έχουν διαφορετικές ιδέες για το περιεχόμενο που θα έπρεπε να έχει η ψυχολογία» (Legge, 1975: 5) και «το δίκαιο, όπως η ευτυχία, η φτώχεια και η καλή μουσική, περιλαμβάνει διαφορετικά πράγματα για διαφορετικούς ανθρώπους» (Chrisholm και Nettheim, 1992: 1). Απλά υπάρχουν σημαντικές διαφορές στην προσέγγιση μεταξύ της ψυχολογίας και του δικαίου. Για να γίνουμε πιο σαφείς, οι δύο επιστήμες λειτουργούν με βάση διαφορετικά μοντέλα για τον άνθρωπο. Το δίκαιο, αστικό ή ποινικό, αποδίδει εν γένει έμφαση στην ατομική ευθύνη σε αντιδιαστολή με την τάση κάποιων ψυχολογικών θεωριών να τονίζουν «ασυνείδητες και ανεξέλεγκτες δυνάμεις που καθορίζουν τις εκφάνσεις της ατομικής συμπεριφοράς» (King, 1986). Επιπλέον, «η πληροφορία των ψυχολόγων είναι εγγενώς στατιστική, ενώ το έργο του νομικού συστήματος είναι κλινικό και διαγνωστικό» (Doyle, 1989: 125-6). Όπως έχει θέσει το ζήτημα ο Clifford (1995): «Οι δύο επιστήμες

φαίνεται να διαφέρουν στο επίπεδο της αξίας, των βασικών αρχών, των προτύπων, των προσεγγίσεων, των κριτηρίων επεξήγησης και των μεθόδων» (σ. 13).

Σε μια έκθεση του Αυστραλιανού Συμβουλίου για την Επιστήμη και την Τεχνολογία που συντάχθηκε στο πλαίσιο της έρευνας που διενήργησε για το ρόλο των κοινωνικών και ανθρωπιστικών επιστημών και τη συνεισφορά της επιστήμης και της τεχνολογίας στην οικονομική ανάπτυξη (McConkey, 1992: 3), αναφέρεται ότι:

Η ψυχολογία ανακαλύπτει, περιγράφει και επεξηγεί την ανθρώπινη εμπειρία και συμπεριφορά με τη λογική και τη μέθοδο της επιστήμης. Η ψυχολογική έρευνα και εφαρμογή στηρίζεται σε μια λογική, εμπειρική και αναλυτική προσέγγιση και αυτή η προσέγγιση εφαρμόζεται σε ένα εξαιρετικά ευρύ φάσμα θεμάτων.

Το δίκαιο, από την άλλη πλευρά, όπως ισχυρίζονται οι Farrington et al. (1992b: xiv): «είναι τέχνη πρακτική, ένα σύστημα κανόνων, ένα μέσο κοινωνικού ελέγχου που ασχολείται με την επίλυση πρακτικών προβλημάτων». Επιπρόσθετα:

Το δίκαιο στηρίζεται στην ψυχολογία του κοινού νου η οποία έχει το δικό της ανθρώπινο πρότυπο, τα δικά της κριτήρια... τις δικές της αξίες. Η εξήγηση με βάση τον κοινό νου στο δίκαιο υποστηρίζεται από το γεγονός ότι οι ισχύουσες νομικές διαδικασίες έχουν εξελιχθεί στο πέρασμα των αιώνων μέσα από συνεχή και στενό έλεγχο. Με αυτή την έννοια «έχει αποδειχθεί». Ωστόσο, αυτό είναι λίγο διαφορετικό από την επεξήγηση με όρους ψυχολογικής θεωρίας η οποία στηρίζεται σε εμπειρικά στοιχεία στατιστικά σημαντικών σχέσεων (σ. viii).

Τέλος, ενώ η εικόνα των ανθρώπινων υπάρξεων που προβάλλεται από τους Αμερικανούς κοινωνικούς ψυχολόγους είναι εκείνη του «καλού ανθρώπου», το δίκαιο, και ειδικότερα το ποινικό, χαρακτηρίζεται από μια πιο κυνική άποψη της ανθρώπινης φύσης και αυτή η άποψη τείνει να υιοθετείται από όσους εργάζονται εντός και για το νομικό σύστημα (King, 1986: 76).

Οι ψυχονομικοί ερευνητές (για παράδειγμα στη βασιμότητα των αυτοπτών μαρτύρων) έχουν χρησιμοποιήσει μια ποικιλία ερευνητικών μεθόδων στις οποίες περιλαμβάνονται οι μελέτες περιστατικών, οι επιτόπιες και αρχαιακές μελέτες, καθώς και οι μελέτες μεμονωμένων περιπτώσεων (Clifford, 1995: 19-24· Davies, 1992). Πολλοί ψυχολόγοι

αποδίδουν ιδιαίτερη σημασία στην πειραματική μέθοδο, συμπεριλαμβανομένων των επιτόπιων πειραμάτων, για να εξετάσουν τις προβλέψεις τους και για να διατυπώσουν θεωρίες που προβλέπουν τη συμπεριφορά και αντιμετωπίζουν με σκεπτικισμό τη στήριξη των δικηγόρων σε γενικεύσεις του κοινού νου για την ανθρώπινη συμπεριφορά που στηρίζονται σε θεωρίες «της πολυθρόνας», οι οποίες όμως επικυρώνονται από τη νοηματική ανάλυση (Farrington et al., 1979b: xiii). Ένα χαρακτηριστικό που ενώνει πολλές ψυχολογικές έρευνες είναι η προτίμησή τους να υποβάλλουν τα αξιώματα σε συστηματική εμπειρική έρευνα και, όταν είναι εφικτό, να τα ελέγχουν πειραματικά. Αυτό συχνά περιλαμβάνει τη συμπτωματική κατανομή ατόμων, στους οποίους δεν αναφέρεται ο σκοπός του πειράματος, σε διάφορες συνθήκες. Ο Clifford (1995) παρέχει ένα σημαντικό αριθμό σύγχρονων ψυχολογικών αρχών και μεθόδων. Πολλοί ψυχολόγοι που προτιμούν την πειραματική προσομοίωση τείνουν γενικά να μην εξετάζουν το ζήτημα των ανθρώπινων αξιών στην ψυχολογική και στην ψυχονομική έρευνα, και ειδικότερα το αν μπορούν πράγματι να αποφύγουν τις κρίσεις επί των αξιών επιδεικνύοντας τα «γεγονότα».

Τα θεωρητικά μοντέλα για τον άνθρωπο που ενστερνίζονται οι πειραματικοί ψυχολόγοι αντιμετώπιζαν τον άνθρωπο ως μαύρο κουτί, τηλεφωνική σύνδεση και, πρόσφατα, ως υπολογιστή. Αυτά τα μοντέλα που είναι διαφορετικά από τη νομική έννοια της «ελεύθερης βούλησης» απορρίφθηκαν από τους γνωστικούς ψυχολόγους επειδή δεν υπολογίζουν τον άνθρωπο ως σκεπτόμενη, συναισθανόμενη και πιστεύουσα οντότητα (Clifford και Bull, 1978: 5), ως κάποιον που αλληλεπιδρά με το περιβάλλον με δυναμισμό.

Για πολλούς ψυχολόγους, σημαντικό μέρος της διαδικασίας πληροφόρησης πραγματοποιείται χωρίς να το συνειδητοποιούν οι άνθρωποι: ο δικηγόρος, από την άλλη πλευρά, ασχολείται με το πρότυπο του ανθρώπου ως ελεύθερης και ενσυνείδητης ύπαρξης που ελέγχει τις πράξεις της και ευθύνεται γι' αυτές. Αυτό που το δίκαιο, με βάση πολλές δικαστικές αποφάσεις, θεωρεί ως «πέραν πάσης αμφιβολίας» είναι διαφορετικό από το συμπέρασμα του ψυχολόγου ότι ένα αποτέλεσμα είναι σημαντικό όταν βρίσκεται σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας 5%. Μια ενδιαφέρουσα άποψη αυτής της θέσης είναι, για παράδειγμα, η διστακτικότητα του δικηγόρου να αναλύσει ποσοτικά πόσο πιθανή πρέπει να φαίνεται η ενοχή κάποιου για να αποφανθούμε ότι η όποια αμφιβολία που εναπομένει δεν είναι

εύλογη. Ο δικηγόρος στο δικαστήριο ενδιαφέρεται συχνά για μια απάντηση «ναι» ή «όχι» στο ερώτημα που υπέβαλε κάποιος ψυχολόγος όταν καταθέτει ως εμπειρογνώμονας ενώ, στην καλύτερη περίπτωση, ο ψυχολόγος θα νιώσει άνετα μόνο με την απάντηση «ίσως». Υπογραμμίζουμε όμως ότι οι απαντήσεις που ενδιαφέρουν ένα δικηγόρο μπορεί να διαφέρουν ανάλογα με το αν πρόκειται για την κύρια εξέταση ή την αντεξέταση. Στην πρώτη ο δικηγόρος ενδιαφέρεται για κάποια ιστορία, ενώ στη δεύτερη ενδιαφέρεται για μονολεκτικές απαντήσεις «ναι» ή «όχι» (βλ. Κεφάλαιο 8). Επίσης, οι δικηγόροι εστιάζουν στις μεμονωμένες περιπτώσεις που χειρίζονται και επικεντρώνουν την προσοχή τους στις διαφορές της κάθε περίπτωσης από το στερεότυπο προσπαθώντας σκληρά να αποδείξουν στο δικαστήριο ότι δεν μπορούμε να γενικεύουμε, ενώ οι ψυχολόγοι ομιλούν για τη πιθανότητα να είναι κάποιος διαφορετικός από το σύνολο.

Εκτός από τις σημαντικές διαφορές ανάμεσα στην ψυχολογία και στο δίκαιο (Carson, 1995b), υπάρχει και το γεγονός ότι οι προσεγγίσεις των διαφόρων κλάδων της ψυχολογίας διαφέρουν στο βαθμό που στηρίζονται σε αυτό που μπορεί να ονομαστεί επιστημονικό πείραμα. Επιπλέον, κάποιοι ψυχολόγοι έχουν εκφράσει αμφιβολίες για την πρακτική χρησιμότητα των συμπερασμάτων που προέρχονται από ελεγχόμενα εργαστηριακά πειράματα που περιορίζουν, για παράδειγμα, τη διαδικασία απόφασης των ενόρκων σε κάποιους προπτυχιακούς φοιτητές ψυχολογίας που διαβάζουν σε μια παράγραφο την περιγραφή μιας ποινικής υπόθεσης και αποφασίζουν μεμονωμένα σε μια κλίμακα διαβάθμισης για την κατάλληλη ποινή που πρέπει να επιβληθεί στον κατηγορούμενο (Bray και Kerr, 1982· King, 1986· Konečni και Ebbesen, 1992). Ο Rabbit (1981) έδειξε ότι το 90% των μελετών που αναφέρονταν σε βασικά συγγράμματα της εποχής για την ψυχολογία της μνήμης εξέταζαν μόνο την αναγνώριση ή την ανάκληση συλλαβών τριών γραμμάτων. Πιο πρόσφατα, οι Konečni και Ebbesen (1992: 415-16) υποστήριξαν ότι: «Είναι επικίνδυνο και φθάνει στα όρια της ανευθυνότητας το να εξαγονται συμπεράσματα και να γίνονται συστάσεις για το νομικό σύστημα με βάση προσομοιώσεις που εξετάζουν φαινόμενα ανεξάρτητα από το πραγματικό τους πλαίσιο» (δηλαδή με βάση τις προσομοιώσεις που δεν έχουν εγκυρότητα ή αυτές που δεν έχουν σχεδιαστεί για την εξέταση των αλληλεπιδράσεων υψηλότερου

επιπέδου). Πρόσφατες έρευνες για το σώμα των ενόρκων (βλ. Κεφάλαιο 5) περιλαμβάνουν αναλύσεις πρωτοκόλλου, συνεντεύξεις σε βάθος με ενόρκους αφού εξέδωσαν την ετυμηγορία τους σε πραγματικές υποθέσεις, λεπτομερείς προσομοιώσεις που περιλαμβάνουν βιντεοσκοπημένες δίκες και υποκείμενα από τον κατάλογο των ενόρκων, ακόμα και τυχαιοποιημένα πειράματα στο πεδίο (βλ. Heuer και Penrod, 1989). Αντίστοιχα, οι ερευνητές των μαρτυρικών καταθέσεων χρησιμοποιούν ολοένα και περισσότερο σκηνοθετημένα γεγονότα και φοιτητές που δεν ασχολούνται με την ψυχολογία, καθώς και δεδομένα αρχείων (βλ. Κεφάλαια 2 και 3).

Ο King (1986) κατέκρινε επίσης την ιδιαίτερη σημασία που αποδίδουν οι νομικοί ψυχολόγοι στην πειραματική μέθοδο, ισχυριζόμενος ότι υπάρχει μια τάση υπερεκτίμησης της σημασίας της, ότι η μεταχείριση των νομικών παραγόντων ως «πραγμάτων» και η εφαρμογή σε αυτούς πειραματικών τεχνικών και στατιστικών μεθόδων δημιουργεί τουλάχιστον τέσσερα προβλήματα: ονομαστικά την έλλειψη πρόσβασης, την εξωτερική εγκυρότητα, τη δυνατότητα γενίκευσης και την έλλειψη ολοκλήρωσης (σ. 31). Επίσης, ισχυρίστηκε ότι η αποκλειστική στήριξη στην πειραματική προσομοίωση ενθαρρύνει τους νομικούς ψυχολόγους να εστιάζουν την προσοχή τους στις διατομικές συμπεριφορές χωρίς να λαμβάνουν υπόψη το κοινωνικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσονται, ότι η αρχή της διαψευσιμότητας [μιας θεωρίας] του Karl Popper έχει δειχθεί από τους φιλοσόφους της επιστήμης ότι αποτελεί αμφισβητούμενο κριτήριο για τον καθορισμό μιας θεωρίας ως επιστημονικής. Επιπλέον, ο King υποστηρίζει ότι οι πραγματικοί λόγοι για τους οποίους οι νομικοί ψυχολόγοι συνέχισαν να χρησιμοποιούν την πειραματική μέθοδο ως την κύρια ή μοναδική μέθοδο για τη μελέτη των νομικών ζητημάτων είναι: (α) η πεποίθηση των ψυχολόγων ότι η χρήση της πειραματικής μεθόδου τους επιτρέπει να ισχυρίζονται ότι δρουν «επιστημονικά» όταν πραγματοποιούν την έρευνά τους, (β) η ανάγκη που νιώθουν οι ψυχολόγοι για αναγνώριση και αποδοχή, και (γ) η πεποίθηση των ψυχολόγων ότι έχουν περισσότερες πιθανότητες αποδοχής και αναγνώρισης ως «εμπειρογνώμονες» όταν φαίνονται «επιστήμονες». Τελικά, νεομαρξιστές κριτικοί της εφαρμογής της πειραματικής μεθόδου (Wexler, 1983) «αντιμετωπίζουν την έλλειψη προσοχής στο περιεχόμενο της κοινωνικής συμπεριφοράς ως πολιτικής πράξης που προκαλείται από τους ψυχολόγους

προκειμένου να συσκοτίσουν την πραγματική μορφή και το περιεχόμενο της κοινωνικής αλληλεπίδρασης» (King, 1986: 103). Ο King συνηγορεί υπέρ της «κατάργησης των περιοριστικών και αυτοδιευρυνόμενων εννοιών της “επιστημονικής” έρευνας, οι οποίες τείνουν να χρησιμοποιούνται ως σημείο εκκίνησης για ό,τι θεωρείται νομική ψυχολογία» (σ. 82). Χωρίς αμφιβολία, αρκετοί ψυχολόγοι θα διαφωνούσαν τόσο με την εικόνα που έχει ο Wexter (1983) για τους ίδιους σύμφωνα με την οποία είναι αναμειγμένοι σε μια πολιτική συνεννοχή που διαπνέεται από μια συγκεκριμένη ιδεολογία, όσο και με την προτροπή του King (1986) να χρησιμοποιούν λιγότερο στις έρευνές τους την πειραματική μέθοδο προς όφελος της εθνομεθοδολογίας.

Ρίχνοντας φως στους κινδύνους που περιλαμβάνει η μελέτη των μαρτυρικών καταθέσεων σε τεχνητές συνθήκες εργαστηρίου, οι Clifford και Bull (1978) υπενθύμισαν στους αναγνώστες τους ότι αυτού του είδους η έρευνα μπορεί να οδηγήσει τους ψυχολόγους να προάγουν γνώση η οποία είναι στην πραγματικότητα αντίθετη με την αλήθεια, όπως στην περίπτωση της επιρροής της φυσιολογικής διέγερσης στην ακρίβεια της ανάκλησης. Μια θεωρία της ανάκλησης ή κάθε άλλη ψυχολογική θεωρία για το ζήτημα αυτό που στηρίζεται σε κατάφωρα ακατάλληλη έρευνα πολύ δύσκολα μπορεί να ληφθεί σοβαρά υπόψη από τους δικηγόρους⁸.

Σύμφωνα με τους Hermann και Gruneberg (1993: 55), στη δεκαετία του 1990 οι ερευνητές της μνήμης δεν θεωρούν πλέον ότι η διαδικασία του εργαστηρίου μπορεί ή δεν μπορεί να οδηγήσει σε συμπεράσματα γενικεύσιμα στον πραγματικό κόσμο, γιατί η οικολογική εγκυρότητα των ερευνών της μνήμης είναι ζήτημα που έχει σε μεγάλο βαθμό λυθεί. Οι Hermann και Gruneberg προτείνουν: «Είναι πλέον καιρός να κινηθούμε πέρα από το ζήτημα της οικολογικής εγκυρότητας... στο επόμενο λογικά κατάλληλο ζήτημα – στην εφαρμοσμένη έρευνα». Έτσι, οι νομικοί ψυχολόγοι στα τέλη της δεκαετίας του 1990 αποδίδουν σημασία στα λόγια του Davies (1992), ότι δηλαδή:

Καμιά ερευνητική μέθοδος δεν μπορεί να παρέχει αφ' εαυτής μια αξιόπιστη βάση δεδομένων για τη νομοθεσία ή για τη δικηγορία. Τα προβλήματα πρέπει μάλλον να αντιμετωπισθούν από άλλες προοπτικές, η καθεμιά από τις οποίες αποτελεί διαφορετικό

συμβιβασμό ανάμεσα στην οικολογική εγκυρότητα και τη μεθοδολογική αυστηρότητα (σ. 265).

Ένας άλλος λόγος για τον οποίο όταν η ψυχολογία συναντάται με το δίκαιο ανακύπτουν προβλήματα είναι επειδή, όπως τονίζει ο Lösel (1992), για τον ψυχολόγο η πληθώρα θεωριών και προοπτικών στους κόλπους της επιστήμης του είναι ζήτημα συνηθισμένο. Στο δίκαιο όμως, ο κύριος στόχος είναι η ομοιομορφία και η αποφυγή της ανομοιότητας. Κατά συνέπεια, οι δικηγόροι θεωρούν τις πολυάριθμες απόψεις της ψυχολογίας αντιφατικές. Αντιμετωπίζοντας ως θεατές την ψυχολογική βιβλιογραφία και χρησιμοποιώντας ως παράδειγμα το φαινόμενο του καλού σαμαρείτη (δηλαδή παρεμβαίνοντας για τη συνδρομή ή για την έκκληση βοήθειας υπέρ όσων την έχουν ανάγκη – βλ. Kidd, 1985, για μια επισκόπηση), διαπιστώνουμε ότι υπάρχουν δύο αλληλοσυγκρουόμενα μοντέλα λήψης αποφάσεων. Από τη μια οι μελέτες πειραματικής προσομοίωσης του φαινομένου (βλ. Latane και Darley, 1970) έχουν δημιουργήσει το μοντέλο της γνωστικής διαδικασίας λήψης αποφάσεων. Σύμφωνα με αυτό το μοντέλο, οι άνθρωποι είναι ορθολογιστικά υποκείμενα που λαμβάνουν αποφάσεις και καταλήγουν να παρέμβουν άμεσα ή έμμεσα σε μια κατάσταση έκτακτης ανάγκης μετά από μια σειρά αποφάσεων: εάν ένα γεγονός συνιστά ή όχι έκτακτη κατάσταση, εάν κάποιος έχει προσωπική ευθύνη για να αναμειχθεί και τέλος, εάν τα οφέλη υπερβαίνουν το κόστος της παρέμβασης. Από την άλλη, υπάρχει ένα άλλο μοντέλο για την παρέμβαση του θεατή, το οποίο στηρίζεται εν μέρει σε πειραματικές μελέτες (βλ. Piliavin et al., 1981) και εν μέρει σε συνεντεύξεις με άτομα που παρενέβησαν ηρωικά κατά τη διάπραξη πραγματικών εγκλημάτων και σε συγκρίσεις με άτομα που δεν παρενέβησαν (βλ. Houston, 1980), το οποίο χαρακτηρίζει την παρέμβαση ως «παρορμητική» κίνηση που δεν περιλαμβάνει μια σειρά έλλογων αποφάσεων. Μια βασική υπόθεση στο δίκαιο (βλ. Luntz και Hambly, 1992) είναι ότι η συμπεριφορά παροχής βοήθειας είναι το αποτέλεσμα μιας ορθολογικής διαδικασίας λήψης αποφάσεων. Ωστόσο, η σχετική ψυχολογική βιβλιογραφία παρέχει αντικρουόμενες απόψεις όσον αφορά την εγκυρότητα αυτής της υπόθεσης περί παρέμβασης του θεατή, μια κατάσταση που δεν βοηθά όσους συνηγορούν υπέρ της εισαγωγής των διατάξεων για παράλειψη συνδρομής στο ποινικό δίκαιο εννόμων τάξεων όπως αυτών της

Αγγλίας και της Αυστραλίας που δεν περιλαμβάνουν παρόμοιες διατάξεις (βλ. Geis, 1991).

Ο Greer (1971) εφιστά την προσοχή στο γεγονός ότι αρκετοί ψυχολόγοι που προσπαθούν από μόνοι τους να ερευνήσουν ζητήματα νομικής φύσης έχουν περιορισμένη άποψη των νομικών στόχων και, ως αποτέλεσμα, στην περίπτωση των μαρτυρικών καταθέσεων για παράδειγμα, «αποτυγχάνουν να εκτιμήσουν την πολυπλοκότητα και τη συνθετότητα των νομικών διαδικασιών για τη λήψη των καταθέσεων... [και] τείνουν να παραβλέπουν τις νομικές επιπτώσεις της δουλειάς τους, ενώ φαίνεται να περιμένουν ότι τα ευρήματά τους θα αντιμετωπισθούν ως εν δυνάμει σωτήρες της ακεραιότητας του νομικού επαγγέλματος». Το σχόλιο του Greer βρίσκει εφαρμογή είκοσι έξι χρόνια αργότερα σε σημαντικό αριθμό ψυχονομικών ερευνών, όπως αναφέρεται σε επόμενα κεφάλαια αυτού του βιβλίου.

Η Lloyd-Bostock (1981b) επέστησε επίσης την προσοχή σε ένα άλλο πρόβλημα εκτός από αυτό της εξαγωγής συμπερασμάτων από το εργαστήριο για την πραγματική ζωή, κυρίως κατά την εφαρμογή γενικών ψυχολογικών αρχών σε μεμονωμένες περιπτώσεις. Ισχυρίστηκε ότι: «Είναι σημαντικό να διακρίνουμε ανάμεσα στην εφαρμογή σε ειδικές περιπτώσεις από τη μια και στις γενικευμένες εφαρμογές στη διαμόρφωση πολιτικής από την άλλη. Οι εφαρμογές σε μεμονωμένες περιπτώσεις (και συνεπώς τα στοιχεία που παρέχουν οι εμπειρογνώμονες) είναι περισσότερο επικίνδυνες» (σ. 17). Η Lloyd-Bostock υποστήριξε επίσης ότι ενώ οι εξελίξεις στο ψυχονομικό πεδίο είναι παράλληλες με τις εν γένει εξελίξεις στο χώρο της ψυχολογίας, η σχετικά μεγάλη ταχύτητα με την οποία αλλάζει η ψυχολογική γνώση και αντικαθίστανται οι αποδεκτές θεωρίες μειώνει την πρακτική χρησιμότητα των ψυχολογικών ευρημάτων. Όπως ήδη αναφέρθηκε, το κυρίαρχο νομικό μοντέλο του ανθρώπου αφορά τον ενσυνείδητο νου. Όπως σωστά σημειώνει η Lloyd-Bostock (1981b), αυτό το μοντέλο δεν μπορεί να καταργηθεί ενόψει της ψυχολογικής γνώσης. Επιπρόσθετα, ακόμα και κάποιοι ψυχολόγοι έχουν αντιταχθεί σε αυτή την αλλαγή (για παράδειγμα, King, 1981) γιατί το ζήτημα «αν το νομικό μοντέλο πρέπει να αλλάξει τελείως είναι μια αξιολογική κρίση και όχι ένα ερώτημα σχετικά με το αν η ψυχολογία ή το δίκαιο στηρίζεται εμπειρικά σε σταθερότερη βάση» (Lloyd-Bostock, 1981b: 19).

Μια άλλη εξήγηση για το μεγάλο διάστημα που χρειάστηκε ώστε η ψυχονομική έρευνα να τύχει αποδοχής από ψυχολόγους και

δικηγόρους στηρίζεται στο γεγονός ότι, καθώς οι ψυχολόγοι παρουσιάζουν τους εαυτούς τους ως εμπειρογνώμονες στο δικαστήριο, βρίσκουν ότι πρέπει να διαχειρισθούν δεοντολογικά διλήμματα που αφορούν, για παράδειγμα, την εμπιστευτικότητα των πελατών τους (βλ. Haward, 1981). Ο Toch (1961: 19)⁹, στο βιβλίο του *Legal and Criminal Psychology*, προειδοποίησε για τον κίνδυνο κατάχρησης της ψυχολογίας, όπως συνέβη με την ψυχιατρική (βλ. Szazz, 1957). Βέβαια, υπάρχει ο επιπλέον κίνδυνος οι ψυχολόγοι να διαθέτουν την εμπειρογνωμοσύνη τους και να διατυπώνουν ευνοϊκή γνώμη σε μια νομική υπόθεση για τον πελάτη ο οποίος θα πληρώσει την αμοιβή τους. Η εμπειρία στις ΗΠΑ έχει δείξει ότι ο τομέας του εμπειρογνώμονα ψυχολόγου στα δικαστήρια (βλ. Κεφάλαιο 7) μπορεί να είναι πραγματικό χρυσωρυχείο.

2. Δυσκολίες προς επίλυση

Κατά αρκετά ενδιαφέροντα όμως τρόπο, ο Lösel (1992: 11-12) μας υπενθυμίζει: «Παρά την εν γένει ενθαρρυντική ανάπτυξη της πρόσφατης νομικής ψυχολογίας, αρκετά είναι τα προβλήματα που δεν έχουν επιλυθεί». Μεταξύ άλλων, τονίζει τη σημασία των ακόλουθων παραγόντων:

2.1. Η εσωτερική κατάσταση της νομικής ψυχολογίας

Ο Lösel διαπιστώνει μια μεγάλη ανισορροπία στο ενδιαφέρον που αποδίδεται στα διάφορα ζητήματα της νομικής ψυχολογίας. Για παράδειγμα, οι ψυχονομικοί ερευνητές έχουν επικεντρώσει το ενδιαφέρον τους στις μαρτυρικές καταθέσεις και έχουν αγνοήσει ζητήματα του αστικού δικαίου ή του δικαίου της κηδεμονίας, τις διεθνικές συγκρίσεις ή την πολυεθνική έρευνα.

2.2. Η θέση της νομικής ψυχολογίας στην ψυχολογία

Φαίνεται ότι μόνο ένα μικρό ποσοστό ψυχολόγων στις δυτικές χώρες εργάζεται στον τομέα της νομικής ψυχολογίας. Η διαπίστωση αυτή ίσως δεν εκπλήσσει ενόψει του γεγονότος ότι, όπως τονίζει ο Lösel (1992: 13-14), η νομική ψυχολογία δεν ανήκει ακόμη στο ευρύτερο

πεδίο της εφαρμοσμένης ψυχολογίας και τα ζητήματα που αφορούν τους νομικούς ψυχολόγους είναι μάλλον ετερογενή.

2.3. Η σχέση της νομικής ψυχολογίας με τη νομική επιστήμη και πράξη

Ο Lösel (1992: 15) υποστηρίζει ορθά ότι η ανάπτυξη της νομικής ψυχολογίας μακροπρόθεσμα εξαρτάται από τη σχέση της με την επιστήμη του δικαίου και, πάνω από όλα, με το επάγγελμα του νομικού. Όπως διαφαίνεται στο παρόν κεφάλαιο, αυτή η σχέση αναπόφευκτα δεν στερείται συγκρούσεων (βλ. King, 1986· Melton et al., 1987). Βέβαια, η κατάσταση διαφέρει από χώρα σε χώρα. Σε αντίθεση με την Αυστραλία, οι ΗΠΑ φαίνεται να είναι έτοιμες να συμπεριλάβουν το μάθημα της νομικής ψυχολογίας στις Νομικές Σχολές και έχουν μάλιστα ιδρύσει έδρες νομικής ψυχολογίας. Στο Ηνωμένο Βασίλειο υπήρχε για πολλά χρόνια ανεξάρτητο Τμήμα Εγκληματολογικής και Νομικής Ψυχολογίας στους κόλπους της Βρετανικής Εταιρείας Ψυχολογίας. Όμως στην Αυστραλία, το Κολέγιο των Δικαστικών Ψυχολόγων της Αυστραλιανής Ψυχολογικής Εταιρείας, με την ορθόδοξη προσχώρηση στην εκπαίδευση στην κλινική ψυχολογία ως προϋπόθεση για όποιον θέλει να αποκαλείται δικαστικός ψυχολόγος, δεν έχει έως σήμερα παράσχει αρκετή ενθάρρυνση για την αυθύπαρκτη ανάπτυξη της εγκληματολογικής και της νομικής ψυχολογίας. Μπορεί να ισχυρισθεί κάποιος ότι αυτή η μωπική αντιμετώπιση της ψυχολογίας και του δικαίου αποκλείει, για παράδειγμα, τους γνωστικούς και κοινωνικούς ψυχολόγους, όπως και τους δικηγόρους που μπορούν να συνεισφέρουν σημαντικά στη νομική ψυχολογία, αποθαρρύνει τη διδασκαλία της νομικής ψυχολογίας τόσο σε προπτυχιακό όσο και σε μεταπτυχιακό επίπεδο και τελικά έχει καταπνίξει την ανάπτυξη του πεδίου αυτού στην Αυστραλία. Ευτυχώς, ο ρυθμός ανάπτυξης της επιστήμης έχει επιταχυνθεί τα τελευταία χρόνια και φαίνεται ότι συνεχίζει με γοργούς ρυθμούς.

2.4. Νέα ψυχολογικά ευρήματα εναντίον μακροπρόθεσμων θεσμών του δικαίου

Οι ρόδες του νόμου γυρνούν πολύ αργά όταν πρόκειται για αλλαγές και δεν εκπλήσσει το γεγονός ότι συχνά απαιτείται χρόνος για να

αποτυπωθούν στη νομοθεσία ή για να ληφθούν υπόψη από τους δικαστές ή τη νομολογία τα νέα και τεκμηριωμένα ευρήματα των ψυχολόγων (Lösel, 1992: 16).

2.5. Εμπειρικά πειράματα εναντίον αρχών ίσης μεταχείρισης και προκαθορισμένης δικαιοδοσίας

Τέλος, ο Lösel εφιστά την προσοχή σε ένα σημαντικό περιορισμό που επιβάλλει το δίκαιο στους ψυχολόγους: λόγω της έμφασης στην ίση μεταχείριση παρόμοιων περιπτώσεων και της προκαθορισμένης δικαιοδοσίας στο δικαστικό σύστημα, οι ψυχολόγοι δεν μπορούν να πραγματοποιήσουν κάποια πειράματα που θα επιθυμούσαν (σ. 16). Παραδείγματα τέτοιων πειραμάτων πεδίου είναι η επιβολή ποινών σε καταδικασθέντες από τα δικαστήρια ή η αντίδραση στην κακοποίηση των παιδιών (σ. 16).

Ένα άλλο πρόβλημα που δεν έχει επιλυθεί είναι η ισχυρή τάση των νομικών ψυχολόγων να κατευθύνονται από τη μέθοδο και όχι από το φαινόμενο και να μην έχουν γνώση από πρώτο χέρι των νομικών ζητημάτων που ερευνούν. Αυτή η γνώση μπορεί να εξασφαλισθεί μέσω της συμμετοχικής παρατήρησης, της επιτόπιας έρευνας και/ή συνεντεύξεων με τους κύριους πρωταγωνιστές για επαρκές χρονικό διάστημα. Αντ' αυτών, οι περισσότεροι νομικοί ψυχολόγοι στηρίζονται στην πειραματική προσομοίωση ως την πιο σύντομη οδό προς τη γνώση (King, 1986: 91). Τελικά, τα αποτελέσματα της ψυχονομικής έρευνας είναι πιο πιθανό να γίνουν αποδεκτά από μέλη του νομικού επαγγέλματος, ακαδημαϊκούς δικηγόρους και υπεύθυνους για χάραξη πολιτικής αν οι ψυχολόγοι επιδείξουν μεγαλύτερη εξοικείωση με το δίκαιο και τις διατάξεις της νομοθεσίας που σχετίζονται με την έρευνά τους, καθώς και με τις διάφορες θεωρητικές τάσεις της σύγχρονης νομικής θεωρίας (βλ. Davies, 1994), αντί να αντιμετωπίζουν μωπικά το νομικό ζήτημα. Όπως παρουσιάζεται στο Κεφάλαιο 5, οι ακαδημαϊκοί και οι δικηγόροι έχουν περισσότερα να πουν για το ζήτημα των ενόρκων από απλώς τη φύση της διαδικασίας λήψης αποφάσεων που στηρίζει τις ετυμηγορίες του σώματος των ενόρκων. Επιπλέον, αξιοποιώντας τα ερευνητικά τους ευρήματα, οι ψυχολόγοι πρέπει να ενθαρρύνουν «τον εποικοδομητικό διάλογο των βασικών νομολογιακών θεμάτων ζωτικού ενδιαφέροντος για την κοινότητα» και όχι να αφήνουν μάλλον συμφεροντολογικά τους πολιτικούς να κρίνουν τη σημασία της ψυχονομικής έρευνας (Stephenson, 1995: 136).

3. Λόγοι αισιοδοξίας

Παρά τις διαφορές που υπάρχουν ανάμεσα στην ψυχολογία και στο δίκαιο, διαφορές που τονίζονται ιδιαίτερα από την έλλειψη επικοινωνίας ανάμεσα στα δύο επαγγέλματα και τη συντρέχουσα απουσία της συνεργατικής έρευνας (Farrington et al., 1979b), είναι ίσως αισιόδοξο να γνωρίζει κανείς ότι το πεδίο δράσης της ψυχονομικής έρευνας έχει διευρυνθεί σημαντικά πέρα από το πρώιμο ενδιαφέρον κυρίως για ζητήματα του ποινικού δικαίου γενικά και για τις μαρτυρικές καταθέσεις και άλλες δικαστικές διαδικασίες ειδικότερα (Lloyd-Bostock, 1981a: ix). Όπως μας ενημερώνει ο Lösel (1992: 10), τα πρόσφατα χρόνια έχει παρουσιαστεί σημαντική αύξηση της ψυχονομικής έρευνας στους τομείς, για παράδειγμα, της ειλκρίνειας των φορολογούμενων πολιτών (βλ. Hessing et al., 1988) και της κοινωνικής γνώσης του δικαίου που αφορά αστικά αδικήματα (Wiener and Small, 1992). Επίσης, σήμερα είναι γενικά αποδεκτό ότι η νομική ψυχολογία δεν είναι αναγκαίο να είναι, όπως συχνά συμβαίνει, ένα εφαρμοσμένο πεδίο (Lloyd-Bostock, 1981b, 1988): Με άλλα λόγια, η αξία της ψυχονομικής έρευνας μπορεί να είναι τόσο θεωρητική όσο και πρακτική, προς όφελος τόσο των δικηγόρων όσων και των ακαδημαϊκών ψυχολόγων και νομικών. Ο Diamond (1992) ισχυρίζεται ότι τα πραγματικά προκλητικά, θεωρητικά ερωτήματα που θα έπρεπε να θέτουν οι ψυχολόγοι για το δίκαιο απαιτούν από αυτούς να μην υποκύπτουν στον πειρασμό της εξίσωσης της επιτυχίας με την αναγνώριση απο τους δικηγόρους, πειρασμός που είναι κατανοητός, αν λάβουμε υπόψη τη δύναμη του δικαίου και των δικηγόρων στην κοινωνία.

Ο προβληματισμός για τη συνεισφορά της ψυχολογίας στο δίκαιο και για τις δυσκολίες και τα δεοντολογικά ζητήματα που προκύπτουν δεν σημαίνει ότι πρέπει να υπερβάλλουμε για τις δυσκολίες (Lloyd-Bostock, 1981b: 21). Επίσης, ενώ «ο εντοπισμός και η ενασχόληση με τις δυσκολίες μπορεί να φαίνεται άδικα απαισιόδοξο έργο, η έκθεση των προβλημάτων σε ένα κοινό έργο δεν είναι ασυμβίβαστη με την πίστη στην αξία του» (Farrington et al., 1979b: xiii). Το 1981, η Lloyd-Bostock υπογράμμισε: «Τα σύγχρονα θέματα έρευνας στην ψυχολογία και το δίκαιο είναι τόσο διαφορετικά και εκτεταμένα ώστε δεν είναι δυνατόν να συνταχθεί ούτε ένας εξαντλητικός κατάλογος, αφήνοντας κατά μέρος κάθε ιδέα για τον τύπο εργασίας που απαιτεί

το κάθε γνωστικό αντικείμενο» (σ. 2). Η ψυχονομική έρευνα συνέχισε να αυξάνεται σε ποσότητα και εύρος, όπως επίσης και σε σημαντικό βαθμό σε ποιότητα.

Ο αναγνώστης που ενδιαφέρεται θα συγχωρεθεί εάν καταλήξει στην άποψη ότι η υπάρχουσα βιβλιογραφία για την ψυχολογία και το δίκαιο περιλαμβάνει υλικό με τόση ευρύτητα θεμάτων που καθιστά την ψυχονομική έρευνα ένα εφαρμοσμένο γνωστικό αντικείμενο και απεικονίζει τους ψυχολόγους ως ενδιαφερόμενους μόνο για θέματα άμεσου πρακτικού ενδιαφέροντος για την αδελφότητα των νομικών. Εντούτοις, κάποια βιβλία (για παράδειγμα, Brewer και Wilson, 1995· Bull και Carson, 1995· Lösel et. al., 1992a· Kagehiro και Laufer, 1992· Ross et al., 1994· Davies et al., 1996), όπως και το παρόν έργο, περιλαμβάνουν κεφάλαια που θίγουν ζητήματα που ενδιαφέρουν τους δικηγόρους και τους ακαδημαϊκούς νομικούς, καθώς και όσους ασχολούνται με την εφαρμογή του δικαίου, τα οποία έχουν πράγματι άμεσες επιπτώσεις στη χάραξη πολιτικής. Όπως αναφέρει ο Diamond (1992), το ψυχονομικό πεδίο «περιλαμβάνει ερωτήματα που αφορούν τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι ασκούν κοινωνικό έλεγχο και τον τρόπο επιμερισμού της ευθύνης, των πόρων και του κινδύνου. Η δυνατότητα βασικής έρευνας στην ψυχολογία και το δίκαιο δεν έχει πλήρως διερευνηθεί».

Καθώς πλησιάζουμε στον 21ο αιώνα, κάποιοι αισθάνονται ότι η πλήρης δυναμική του ψυχονομικού πεδίου θα συνειδητοποιηθεί μόνο με την ανάπτυξη μια ξεχωριστής ψυχονομικής νομολογίας (Small, 1993). Σε κάποιο βαθμό, ένα αίσθημα πίεσης και αγωνίας συνεχίζει να χαρακτηρίζει τόσο δικηγόρους όσο και νομικούς ψυχολόγους (Pennington και Hastie, 1990). Οι ψυχολόγοι απογοητεύονται αρκετά όταν οι δικηγόροι συνεχίζουν να αγνοούν αυτά που οι πρώτοι θεωρούν καλά αποτελέσματα της εμπειρικής έρευνας και, κατά συνέπεια, δεν επιλύουν νομικά προβλήματα. Από την πλευρά τους, οι δικηγόροι επιθυμούν από τους ψυχολόγους να καταβάλλουν μεγαλύτερες προσπάθειες ώστε να καταστήσουν το έργο τους περισσότερο χρήσιμο διασφαλίζοντας τη μεγαλύτερη σχέση του με πραγματικά νομικά ζητήματα και καθιστώντας το «λιγότερο περίπλοκο». Ωστόσο, οι νομικοί ψυχολόγοι μπορούν να ανατρέξουν στην ύπαρξή τους εδώ και έναν αιώνα και να νιώσουν υπερήφανοι για τα επιτεύγματά τους. Οι έρευνες που εξετάζονται στα επόμενα κεφάλαια παρέχουν αρκετά στοιχεία που στηρίζουν την πεποίθηση ότι, προσπαθώντας αξιόλογα

να γεφυρώσουν το χάσμα ανάμεσα στην ψυχολογία και στο δίκαιο, οι ψυχονομικοί ερευνητές μάς παρέχουν γνώση το σύνολο της οποίας ξεπερνά το άθροισμα των μερών της. Αυτή η συνειδητοποίηση αποτελεί ίσως την πιο αισιόδοξη βάση για το μέλλον της νομικής ψυχολογίας.

Το ευρύ φάσμα των ζητημάτων που αναλύονται σε αυτό και σε άλλα βιβλία δεν σημαίνει ότι η ψυχολογία και το δίκαιο είναι ένα πεδίο που περιλαμβάνει μια χαλαρή συλλογή θεμάτων – η ψυχολογία και το δίκαιο είναι ένας αναγνωρίσιμος κλάδος. Η ψυχολογία έχει ένα μοναδικό στόχο – το ενδιαφέρον της για το άτομο σε ένα κοινωνικό πλαίσιο – και μια μοναδική συμβολή στο δίκαιο. Από αυτή την άποψη, η ψυχονομική έρευνα διαφέρει από τα σχετικά γνωστικά αντικείμενα, όπως αυτό της κοινωνιολογίας του δικαίου, στον τρόπο που αντιμετωπίζει τα ζητήματα και στη μεθοδολογία που χρησιμοποιεί. Σήμερα μπορούμε να θεωρούμε δεδομένη τη συνεισφορά της ψυχολογίας στο δίκαιο· πράγματι, όπως μαρτυρά το περιεχόμενο αυτού και άλλων βιβλίων, η ψυχολογία συνέβαλε και συμβάλλει σημαντικά με διάφορους τρόπους. Χωρίς να ξεχνά κανείς το στενό επίκεντρο πολλών ψυχονομικών ερευνών που ήδη αναφέρθηκε, υπάρχουν εκπληκτικές ενδείξεις ότι οι ψυχολόγοι προσφέρουν μια μοναδική προοπτική του δικαίου και έχουν αποδειχθεί ικανοί να υπερβαίνουν τα στενά σύνορα της πρώιμης ψυχονομικής έρευνας και να αντιμετωπίζουν ζητήματα μακροκοινωνιολογικού επιπέδου, αφού στην πλειονότητά τους σήμερα θεωρούν ότι η συμπεριφορά είναι παράγοντας τόσο του ατόμου όσο και του περιβάλλοντος. «Τα όρια [ανάμεσα στην ψυχολογία και στο δίκαιο] αντιμετωπίζονται ως περιγράμματα και μάλλον τονίζουν παρά υψώνουν τοίχους» (Diamond, 1992: viii). Ο Lösel (1992: 16-17) καταλήγει στην επισκόπησή του ότι υπάρχουν βάσιμοι λόγοι αισιόδοξίας όσον αφορά το μέλλον της νομικής ψυχολογίας: «Τόσο στο δίκαιο όσο και στην ψυχολογία... υπάρχει αυξανόμενη κατανόηση των δυνατοτήτων, των ιδιορρυθμιών και της ιδιοσυγκρασίας της άλλης πλευράς... Η σύγχρονη νομική ψυχολογία φαίνεται να είναι ένα από τα γνωστικά αντικείμενα όπου οι σχέσεις τις ψυχολογίας με συναφείς επιστήμες έχει αναπτυχθεί με σχετική επιτυχία».

Σταθμίζοντας το μέλλον της ψυχολογίας και του δικαίου και αποφασίζοντας για τον καλύτερο τρόπο δράσης στον επόμενο αιώνα, οι ψυχονομικοί ερευνητές θα πρέπει να εξετάσουν τις θέσεις τους σε

κάποια ζητήματα που θέτει ο Haney (1993: 376ff). Αυτά περιλαμβάνουν τα εξής: Γενικά μιλώντας, η ψυχονομική έρευνα δεν είναι πλήρως αποδεκτή από τα δευτεροβάθμια δικαστήρια· η επιστήμη της ψυχολογίας και του δικαίου φαίνεται να έχει εγκαταλείψει την έννοια του μοιρασμένου στόχου – την αποστολή της νομικής αλλαγής· οι ψυχονομικοί ερευνητές έχουν την τάση να αποδέχονται το νομικό κατεστημένο αποκλείοντας έτσι τις απόπειρες αλλαγής του· οι ερευνητές συνεχίζουν να δίνουν την εντύπωση ότι η ψυχονομική έρευνα είναι ελεύθερη αξιών και, κατά συνέπεια, δεν είναι σε θέση να συζητήσουν για τις αξίες και την έλλειψη ενός «συνεκτικού πλαισίου» μέσα στο οποίο να μπορούν να οργανώσουν την έρευνά τους· και ότι επικεντρώνεται σε λεπτές διαδικασίες του νομικού συστήματος ώστε να γίνουν δικαιότερες και όχι στα αποτελέσματα των διαδικασιών. Έτσι οι ψυχολόγοι συνεισφέρουν στη διαιώνιση των κοινωνικών ανισοτήτων και αδικιών.

Αναμφίβολα, η πειραματική μέθοδος διαθέτει πολλά προτερήματα. Ωστόσο, δεν πρέπει να ξεχνά κανείς ότι έχει και τα όριά της και ότι συχνά για να γίνει κατανοητό, να εξηγηθεί επαρκώς και να προβλεφθεί ένα ειδικό ψυχονομικό φαινόμενο, η πειραματική μέθοδος πρέπει να συμπληρώνεται από άλλες. Όπως φαίνεται στα κεφάλαια που ακολουθούν, οι ερευνητές του ψυχονομικού πεδίου γενικά έχουν την τάση να διστάζουν να συνδυάσουν διάφορες ερευνητικές μεθόδους· αντ' αυτών στηρίζονται υπερβολικά σε πειράματα συχνά αμφιλεγόμενης εξωτερικής εγκυρότητας και επιπλέον παραλείπουν να εντάξουν το έργο τους στο σύγχρονο κριτικό κοινωνικό και νομικό πλαίσιο. Χωρίς να αγνοούνται οι περιορισμοί υπό τους οποίους συχνά πραγματοποιείται στα πλαίσια της πανεπιστημιακής κοινότητας η παγκόσμια ψυχονομική έρευνα, ένα πρώτο βήμα για τη βελτίωση αυτών των ελλειμμάτων και για την περαιτέρω ανάπτυξη της ψυχολογίας και του δικαίου ως αυθύπαρκτης επιστήμης διεθνώς θα ήταν η ενσυνείδητη προσπάθεια των ψυχολόγων να χρησιμοποιήσουν πιο αντιπροσωπευτικά δείγματα της ευρύτερης κοινότητας ως υποκείμενα, όπου αυτό είναι εφικτό και σε δικαστικά σχετικές συνθήκες, να επενδύσουν περισσότερο χρόνο στο πεδίο όπου εστιάζεται το ερευνητικό τους ενδιαφέρον και να εξοικειωθούν με πραγματικές καταστάσεις, ως παρατηρητές, χρησιμοποιώντας αρχειακό υλικό και συνομιλώντας με τους επαγγελματίες. Τέλος, οι νομικοί ψυχολόγοι έχουν επίσης παραμελήσει τη δημόσια

εκπαίδευση, γεγονός που τους καθιστά σχεδόν ανίκανους στην πολιτική αρένα όταν πρέπει να μεταφράσουν τη γνώση τους σε κοινωνικές και νομικές αλλαγές. Το επίμαχο σημείο της θέσης του Haney (1993) είναι ότι οι ψυχονομικοί ερευνητές πρέπει να υιοθετήσουν μια πιο κριτική άποψη για τα νομικά θέματα που μελετούν, προκειμένου να «αντιμετωπίσουν διάφορα εννοιολογικά επίμαχα σημεία που παραμένουν στην επιστήμη μας» και να επιλύσουν τη σύγκρουση και τη σύγχυση που υπάρχει ακόμα στις επαγγελματικές αξίες (σ. 392).

Ο Carson (1995b) θεωρεί ότι η ανάπτυξη της ψυχολογίας και του δικαίου θα πραγματοποιηθεί κυρίως μέσω «της συνεργασίας με επίκεντρο την αλλαγή» (σ. 38). Οι Carson και Bull (1995b) αναφέρονται ειδικότερα στον τρόπο με τον οποίο θα αναπτυχθεί η ψυχολογία και το δίκαιο όταν συμβουλευούν «την εύρεση τρόπων ώστε το προϊόν της ψυχολογίας να μπορεί να βοηθήσει και να αμφισβητήσει τις νομικές διαδικασίες και στόχους με τον κατάλληλο τρόπο και πάντα κριτικά» (σ. 645).

4. Ψυχολογία και δίκαιο στην Αυστραλία

Η ψυχονομική έρευνα στην Αυστραλία δεν έχει ανθίσει όσο στις δύο πλευρές του Ατλαντικού· αφορά ακόμη περιορισμένο αριθμό ψυχολόγων που τείνουν να είναι σχετικά απομονωμένοι ο ένας από τον άλλον. Δεν προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι εκτός από τις αυστραλιανές ψυχονομικές έρευνες που έχουν δημοσιευθεί διεθνώς, υπάρχει ένας μικρός αριθμός εκδόσεων σε αυστραλιανά περιοδικά ψυχολογίας ή αυστραλιανά βιβλία που αφορούν θέματα όπως: οι μαρτυρικές καταθέσεις (για παράδειγμα, Thomson, 1981, 1984, 1991· McConkey και Roche, 1989· McConkey και Sheehan, 1988· Naylor, 1989· Tucker et al., 1990· Vernon, 1991), οι μαρτυρίες που λαμβάνονται υπνωτίζοντας τον αυτόπτη μάρτυρα (Evans και Stanley, 1994), ο ψυχολόγος ως εμπειρογνώμονας (Cattermole, 1984· Freckelton, 1987, 1996· Freckelton και Selby, 1993· Moloney, 1986· Wardlaw, 1984), η εμπιστευτικότητα στη σχέση ψυχολόγου-πελάτη (McMahon και Knowles, 1995), η επανερχόμενη μνήμη (Freckelton, 1996· Magner, 1995· Thomson, 1995b) και η ψυχολογία και η αστυνόμευση (Brewer και Wilson, 1995).

Από το 1980, στο επίκεντρο των Αυστραλών και Νεοζηλανδών ερευνητών ήταν το ετήσιο συνέδριο του Συνδέσμου των Αυστραλών και Νεοζηλανδών Ψυχιάτρων, Ψυχολόγων και Νομικών (βλ. Greig και Freckelton, 1988, 1989, 1990· Freckelton, Greig και McMahon, 1991· Freckelton, Knowles και Mulvaney, 1992). Απευθυνόμενος στο δεύτερο συνέδριο αυτού του Συνδέσμου το 1981, ο Δικαστής του Ανωτάτου Δικαστηρίου Michael Kirby ανέφερε ότι «ένα από τα μόνιμα ζητήματα της Επιτροπής Αναθεωρήσεων του Δικαίου είναι η ανάγκη συνεύρεσης επιστημόνων διαφόρων γνωστικών αντικειμένων, ειδικά κατά το σχεδιασμό νέων νόμων» και ότι «στην εποχή της επιστήμης και της τεχνολογίας, αυτή η διεπιστημονική επικοινωνία, χρήσιμη σε κάθε περίπτωση, καθίσταται επιτακτική ανάγκη». Η δημοσίευση στην Αυστραλία του περιοδικού *Psychiatry, Psychology and Law* το 1994 και της ειδικής έκδοσης για τη δικαστική ψυχολογία του *Australian Psychologist* 31 (1) το Μάρτιο του 1996 είναι σημαντικά βήματα προς την επίσημη υιοθέτηση της ψυχονομικής έρευνας στην Αυστραλία ως αυθύπαρκτου τομέα. Ωστόσο, παραμένει αλήθεια ότι εκτός από την απεραντοσύνη της αυστραλιανής ηπείρου, το σχετικά μικρό αριθμό των ψυχολόγων στις φυλακές και των επαγγελματιών και ακαδημαϊκών της δικαστικής ψυχολογίας, η κατάσταση στην Αυστραλία δεν είναι διαφορετική από αυτή του Ηνωμένου Βασιλείου όπου υπάρχει «μια βαθιά ριζωμένη καχυποψία και σκεπτικισμός μεταξύ τόσο των δικηγόρων όσο και των ψυχολόγων για την αξία αυτού του διεπιστημονικού έργου» (King, 1986: 1). Η διαπίστωση αυτή δεν προκαλεί ίσως έκπληξη, ενόψει της μικρής επικοινωνίας και ανταλλαγής ιδεών ανάμεσα στους χιλιάδες ψυχολόγους και δικηγόρους της Αυστραλίας.

Η Αυστραλία κατοικείται από 17,5 εκατομμύρια ανθρώπους και έχει τριάντα εννέα πανεπιστήμια, εκ των οποίων τα δύο είναι ιδιωτικά. Σύμφωνα με το Σύνδεσμο Ψυχολόγων της Αυστραλίας (*Australian Psychological Society – APS*), τον Ιούνιο του 1996 είκοσι τρία πανεπιστήμια παρείχαν πανεπιστημιακό δίπλωμα τετραετούς φοίτησης αναγνωρισμένο από το Σύνδεσμο, σαράντα επτά πανεπιστημιακά ιδρύματα δίδασκαν μαθήματα ψυχολογίας τριετούς παρακολούθησης, τριάντα εννέα τετραετούς και, τέλος, μεταπτυχιακά τμήματα που χορηγούσαν δίπλωμα αναγνωρισμένο από το Σύνδεσμο παρέχονταν από τριάντα πανεπιστήμια. Ταυτόχρονα, είκοσι επτά πανεπιστημιακά ιδρύματα δίδασκαν μαθήματα επιπέδου LL.B. Σε πέντε

πανεπιστήμια παρέχονται μεταπτυχιακές σπουδές στο αντικείμενο της δικαστικής ψυχολογίας (Masters και/ή PhD), δηλαδή στα Edith Cowan, Melbourne, Charles Sturt, Monash και Deakin. Η πληθώρα των μαθημάτων ψυχολογίας και δικαίου και η ανάπτυξη της επιστήμης των Νομικών Σπουδών που επικεντρώνεται στο δίκαιο στο (κοινωνικοοικονομικό) πλαίσιο, καθώς και ένας αυξανόμενος αριθμός δημοσιεύσεων των οργάνων αναθεώρησης του αυστραλιανού δικαίου¹⁰ συνέβαλαν αναμφισβήτητα στην αύξηση της συνειδητοποίησης της σημασίας των κοινωνικών επιστημών γενικά και της νομικής ψυχολογίας ειδικότερα για τους ακαδημαϊκούς και επαγγελματίες νομικούς. Η διαπίστωση του Tremper (1987a) ότι στις δύο πλευρές του Ατλαντικού και στην ηπειρωτική Ευρώπη «το σύγχρονο καθεστώς στη νομικά προσανατολισμένη έρευνα των κοινωνικών επιστημών είναι ένα μείγμα επιτυχίας και μη εκπληρωμένων υποσχέσεων», ισχύει ακόμη, αν και σε μικρότερο βαθμό. Εκφράζεται η ελπίδα ότι καθώς η ψυχονομική έρευνα στην Αυστραλία προσελκύει το ενδιαφέρον, οι ενδιαφερόμενοι ψυχολόγοι και δικηγόροι θα οργανωθούν καλύτερα και θα μπορέσουν να συνεισφέρουν στις Βασιλικές Επιτροπές, στα Όργανα Αναθεωρήσεων των Νόμων και στο έργο της δικαιοσύνης όπως ακριβώς συνέβη με τους συναδέλφους τους στις ΗΠΑ¹¹ και στη Βρετανία¹².

5. Συμπεράσματα

Καθώς η ωρίμανση της ψυχολογίας ως επιστήμης συνεχίζεται, τα επιχειρήματα που παρουσιάστηκαν οδηγούν με επιφύλαξη στο συμπέρασμα ότι τα τέλη του 1990 σηματοδοτούν την αυγή μιας νέας εποχής για τη νομική ψυχολογία, που χαρακτηρίζεται από κάποιες υγιείς εντάσεις τόσο εντός της ίδιας της ψυχολογίας όσο και ανάμεσα στην ψυχολογία και στο δίκαιο. Αυτή η πολυσχιδής ένταση μπορεί κατά κάποιον τρόπο να παρέχει τόσο την ορμή όσο και το αναγκαίο επίκεντρο για την περαιτέρω ανάπτυξη αυτού του τόσο ενδιαφέροντος γνωστικού αντικειμένου.

Όσοι εργάζονται στην ψυχολογία και το δίκαιο μπορούν κοιτάζοντας πίσω να νιώσουν υπερήφανοι για την ανάπτυξη της επιστήμης τους, που κάποιες φορές ήταν αποσπασματική, και για τα διάφορα επιτεύγματά της, ειδικά όσον αφορά τις δικαστικές διαδικασίες. Μπορούν επίσης να ατενίζουν το πολλά υποσχόμενο

μέλλον της επιστήμης αυτής. Ταυτόχρονα, είναι ωραίο να γνωρίζει κανείς ότι η σχέση ψυχολογίας και δικαίου είναι αμφίδρομη (Davies, 1995). Το να αναγνωρίσουν τα όρια της ψυχολογίας, όσον αφορά για παράδειγμα την εξωτερική εγκυρότητα πολλών εμπειρικών ψυχονομικών ερευνών και την εφαρμογή περισσότερων από μία ερευνητικών μεθόδων για τη μελέτη ενός συγκεκριμένου φαινομένου, καθώς και τα λάθη που έγιναν στην προσπάθεια να γεφυρωθεί το χάσμα ανάμεσα στις δύο επιστήμες (για παράδειγμα, ο κατακλυσμός του νομικού επαγγέλματος από τα ευρήματα των ψυχονομικών ερευνών) και το να μάθουν από αυτά φαίνεται ότι είναι επιτακτική ανάγκη αν, σύμφωνα με τα λόγια των Carson και Bull (1995b), οι ψυχονομικοί ερευνητές πρόκειται να ισχυροποιήσουν τη νομιμότητα του απογόνου της σχέσης ανάμεσα στις δύο επιστήμες. Η ψυχολογία και το δίκαιο είναι σήμερα μια αναγνωρισμένη επιστήμη και στις δύο πλευρές του Ατλαντικού, στην ηπειρωτική Ευρώπη και στην Αυστραλία. Ένα από τα κυριότερα θεμέλιά της είναι η μαρτυρική κατάθεση, το αντικείμενο του επόμενου κεφαλαίου.

6. Η δομή του βιβλίου, το επίκεντρο και οι στόχοι του

Σκοπός του βιβλίου είναι να παρέχει στους φοιτητές προπτυχιακού και μεταπτυχιακού επιπέδου γενικές γνώσεις για κάποια σημαντικά θέματα που εξετάζονται από τη σκοπιά διαφόρων χωρών (ΗΠΑ, Ηνωμένο Βασίλειο, Αυστραλία, Νέα Ζηλανδία και Καναδάς). Τα ζητήματα που εξετάζονται αποτελούν αναγκαστικά μόνο ένα μέρος της αμφίδρομης σχέσης ανάμεσα στην ψυχολογία και το δίκαιο. Πρόθεση του συγγραφέα δεν είναι να παρουσιάσει μια εξαντλητική εικόνα της ψυχολογίας και του δικαίου. Κατά συνέπεια, άλλοι τομείς όπως είναι η ψυχονομική έρευνα αναφορικά με τις αντιλήψεις που έχουν οι άνθρωποι για τη δικαιοσύνη των δικαστικών αποφάσεων (βλ. Mellers και Baron, 1993), η εμπιστευτικότητα στο επάγγελμα του ψυχολόγου (βλ. McMahon και Knowles, 1995), οι κλινικές προσεγγίσεις στην εργασία με κατηγορούμενους (βλ. Davies et al., 1996· Hollin, 1995, 1996· Howells και Blackburn, 1995), οι ψυχολογικές εκτιμήσεις για τα δικαστήρια (Heilbrun, 1995), συμπεριλαμβανομένης της ικανότητας, της ποινικής ευθύνης και της πρόβλεψης της βίας, καθώς και η βιβλιογραφία της «ψυχολογίας του δικαίου», που όλοι αξίζουν να ερευνηθούν και έχουν

μελετηθεί αυτοτελώς, δεν περιλαμβάνονται στο παρόν βιβλίο που δεν αναφέρεται στο αστικό δίκαιο.

Τα πρώτα έξι κεφάλαια, που κάποιοι συγγραφείς θα μπορούσαν να κατατάξουν υπό το γενικότερο τίτλο «ψυχολογία και δικαστήρια», υπάγονται στην κατηγορία του Haney (1980) «*ψυχολογία στο δίκαιο*»: αυτόπτες μάρτυρες – ζητήματα-κλειδιά και χαρακτηριστικά των γεγονότων· μάρτυρες – ο δράστης και η συνέντευξη· τα παιδιά ως μάρτυρες· οι ένορκοι· ο ανθρωπίνος παράγοντας στην επιβολή ποινών· και ο ψυχολόγος ως εμπειρογνώμονας. Τα υπόλοιπα τέσσερα κεφάλαια (πειθώ στην αίθουσα του δικαστηρίου, ανίχνευση της εξαπάτησης, διαδικασίες αναγνώρισης από τους μάρτυρες και η ψυχολογία και η αστυνομία) είναι παραδείγματα της κατηγορίας «*ψυχολογία και δίκαιο*» του Haney, επίσης γνωστά στη βιβλιογραφία ως «ψυχονομικές σπουδές», όπου το ενδιαφέρον εστιάζεται στη «συμπεριφορά στο νομικό σύστημα ως χώρο νομικών συσχετισμών» (Blackburn, 1996: 6).

Σε κάθε τομέα το βιβλίο στοχεύει να δώσει μια σφαιρική σύγχρονη εικόνα της δημοσιευμένης βιβλιογραφίας, αναφερόμενο σε ευρωπαϊκές και αυστραλιανές εργασίες, καθώς και σε πιο παραδοσιακές βορειοαμερικανικές πηγές, παρέχοντας επίσης ένα επαρκές νομικό πλαίσιο για την ψυχονομική έρευνα. Επίσης, για το βιβλίο αυτό, ο συγγραφέας είναι ικανοποιημένος που αφήνει τους σημαντικότερους πρωταγωνιστές της βιβλιογραφίας να μιλήσουν μόνοι τους. Για κάποια χρόνια, δεν υπήρχε σφαιρική μεταχείριση ενός τόσο μεγάλου φάσματος ζητημάτων κοινών στην ψυχολογία και στο δίκαιο. Το παρόν βιβλίο φιλοδοξεί να συμπληρώσει αυτό το κενό.